

Kolláth György

Guminő öntöttvasból

Az illiberális demokrácia olyasmi, mint a guminő öntöttvasból. Ha ilyen fantáziálnánk, az akkor is csak egy valamire jó (?), nehéz, törekeny lenne. De nincs. Jelzője: nomen est ómen. Ez a demokrácia önmegsemmisítővel lenne (bármire) kapható. Levél hívta fel a figyelmet a klasszikus angol–magyar nagyszótár egy szócikkére: illiberal (i'libaerael) (1) szabad emberhez nem méltó, szolgálai, szervilis (2) közönséges, műveletlen, ordenaré (3) szűk látókörű, korlátolt gondolkodású, bigott, nem szabadelvű, antiliberalis (4) szűkmarkú, kicsinyes, fukar.

Megnéztem egyéb forrásokat is. 1. A Bakos Ferenc által szerkesztett, 1989-es kiadású Idegen szavak és kifejezések szótára a 355. oldalon két szóval elintézi az „illiberális” kifejezést: szűkkeblű, kicsinyes. 2. Az Ország László által szerkesztett, szintén az Akadémiai Kiadó által, 1981-ben megjelentetett angol-magyar kéziszótár a 425. oldalon /véletlenszerű, hármassorrendben, bizarr keretbe foglalva/ írja: -ill-humoured, US -humored...ingerlékeny, rosszkedvű; -illiberal 1. szűk látókörű, korlátolt. 2. szűkmarkú, kicsinyes. 3. közönséges, nevetlen; -illicit...1. tiltott, meg nem engedett, 2. jogtalan.

A dátumok az aktuálpolitikát kizárják. Tragikomikus játék a fentieket itthon megszemélyesíteni. Csakhogy, 2014. december 14-én a magyar miniszterelnök a Bloombergnek adott interjújában kifejti: A magyarok üdvözölték az illiberális demokráciát, és az, hogy az angolban ez a kifejezés mást jelent, nem az én problémám. Mégis, kié? Csak nyelvi kifogás tehető? Brit-magyar miniszterelnöki sajtótájékoztatón 2016. január 7-én, Orbán Viktor így érvel: A nyelvnek különös szerepe van a mi politikánkban. Állameszményre, demokráciára, alkotmányra, európaiságra, alapjogokra, kormányzásra ráolvasva mindezt dermesztő a kép. Unortodoxiával kiegészítve tarthatatlan is.

A honi média több, kötélhányós szereplője ilyenkor szokott ki(f)akadni, mondván hogy mindez csupán játék a szavakkal; butaság mindent szó szerint, illetve készpénznek venni. Kár a szavakon lovagolni; amúgy is megmondták már, hogy ne a szavakat, hanem a tetteket tessék figyelni, követni. Lekezelő gesztus a közbeszédben az is, hogy minek itt értelmetlenül a borsót a falra hányni. Momentán nincs esély alkotmányosságra, jogállamra, hatalom-megosztásra, piacgazdaságra, egyenlő bérre, uniós jogi megfelelésre apellálni; hagyni kell a csudába, lehet menni a kabátokért a ruhatárba. Az jön ki gyakran ebből azután, hogy praktikusán szinte mindegy: valami jogszerű vagy jogellenes, helyes vagy helytelen, morális vagy etikátlan, lehetséges vagy megoldhatatlan, sőt ezeket keresztbe-hosszába egymással össze is keverik, felváltva értelmezik. Hát, nem!

A kormányoldal híveinek ilyenfajta megnyilvánulásait értem: dicsérni alig(ha) van mit, eljelentékteleníteni minden baklövést megéri, van az a pénz.... A demokratikus oldal ambivalenciáját, (szellemi) kapitulációját vagy megtört középre igazodását azonban furcsállom. Nem kislányos zavar közepette elejtett, meggondolatlan szavak adnák ugyanis a dolog súlyát, veszélyét, hanem a teljes, tudatos, ám dilettáns nyomulás, a határok végletes kitolása; s az, hogy nem ütköznek ellenállásba. Az uralmat abszolutizáló oldal mindig, mindenben elmegegy a falig, sőt áttörne azon is; falra mindentől a többiek mászhatnak kínjukban, még (azt) sem teszik.

A verbális agresszió és arrogancia neki tetsző, csupán az ő érdekeinek megfelelő cselekvésbe megy át, mint kés a vajon; ellenében behódolás, ökölrázás, legyintés, alkalmi tiltakozás kevés. Miért pusztító hatású ez? Azért, mert nem korlátlan a választék: el kell dőlnie, merre megyünk. Vagy a törvények uralma a főmenü, vagy a

felsőbbség diktatúrája, avagy a karakter nélküli káosz, a törzsi széthullás. És ma a legrosszabb, hogy/ha egyszerre mindhárom átokként rajtunk ül. Aki a bornírt vagy abszurd kitételeknél passzol, lapít, félre néz, ill. beszél, az a ziccereknél a taccsvonalon túl találja magát. Ezüstérmét, vigaszdíjat nem osztanak.

Egykor feladatomból volt több miniszter kormányülési felkészítése is. Előmunkálatként megkaptam a főosztályok szakági véleményét az előterjesztésekhez. Azokat kellett nívósan összegereblyézni, szintetizálni, minőségileg kontrollálni és főnöki szintre emelni; utána nézni állításaink, szempontjaink háttérének, valóság tartalmának. Érdekeinket egybe vetni másokéval; vázlatot készíteni az ülésen részt vevő vezető hozzászólásához, avagy a várható vita kulcsérveit exponálni. Durva melléfogás, fals szó, megfontolatlan kifejezés, téves, védhetetlen definíció nem volt tolerálható; pláne nem, ha szótárban, lexikonban, évkönyvben utána lehetett volna nézni. Nem volt olyan főnök, aki meg(v)ette volna az „illiberális” fogalmi kört, ha megtudja, hogy eme jelző mit árulna el róla. Bezzeg ma. Híreim szerint az ilyenfajta aprómunka kiveszőben.

A csúcsközigazgatás mérhetetlen dilettantizmusa, a vezéri tévedhetetlenség attitűdjével megspékelve ma hibát hibára halmoz. Két összehasonlítás, slusszként: anno cikiző poén volt a tárca kulcsembereit illetően; ő az, aki a miniszter úr helyett (mellett) ír, sőt olvas. Mai párbeszéd: -Mit csinálsz, kolléga? –Semmit! –Na és, melyik minisztériumban? Elszállt vezetéssel, hamis, rossz dumákkal, szolgálalkúséggel, felesleges külön posztokkal és esztelen személycserékkel, fűnyíró-elvű leépítésekkel ezen lehetetlen változtatni.

A szócikk minden értelmezése ma lesújtóan igaz.

A szerző alkotmányjogász